

Marijke van der Wal & Cor van Bree, *Geschiedenis van het Nederlands*, Houten, Het Spectrum, 2008, 512 pp., ill., ISBN 9789049100117 | Een boek dat tussen 1992 en 2008 een vijftal drukken beleeft, heeft nauwelijks een aanbeveling of bespreking. Het zal ook in deze vijfde herziene druk in een behoefte voorzien. De auteurs behandelen op zeer deskundige en heldere wijze de ontwikkeling van het Nederlands van uit de oudste Germaanse teksten via het Gothisch, het Middelnederlands en de zestiende- en zeventiende-eeuwse ontwikkelingen naar onze huidige spreek- en schrijftaal. Zowel de taalkundige als de taal-sociologische kanten komen in hun studie aan bod. Zij laten zien dat het daarbij om een voortdurend proces van veranderingen gaat, terwijl tegelijk de wens naar een standaard schrijf- en spreektaal groeit.

Interessant zijn bijvoorbeeld de vroege (zes-
tiende en zeventiende eeuw) pogingen om tot
een standaard Nederlands te komen. Ook Oost-
Nederland deed daaraan mee. De West-Vlaming
Jan Utenhove probeerde via een vertaling
van het *Nieuwe Testament* in 1556 de verschil-
lende Nederlandse dialecten, waaronder het
Oost-Nederlandse te verenigen. Het mislukte,
al zou hij een voorloper van C.J. Hansen
(1833-1920) met zijn – overigens ook mis-
lukte – op het plat-Duits geïnspireerde Aldiets
genoemd kunnen worden. Curieus is wel dat de
Nedersaksische dialecten in de twintigste en
eenentwintigste eeuw een herleving doorma-
ken en zelfs formeel erkend zijn als streektaal
(Limburgs, Twents en Gronings).

In de verdere standaardiseringsprocessen
deed het Oost-Nederlands niet meer mee. Des
te groter was de invloed van het Vlaams en het
Brabants op de vorming van de Nederlandse
standaardtaal. De grote migratie na de val van
Antwerpen in 1585 naar de Noordelijke Neder-
landen was daar de oorzaak van. Zo schreef in
de zeventiende eeuw Johan de Bruyne: “*Men
zeght, dat een schoone vrouw moet hebben een
Nederlands lijff, een Enghelands aen-ghezicht,
een Brabands tongh en een Hollands hert*”.
(p. 203)

De standaardisering bereikte een hoogte-
punt in de negentiende eeuw met allereerst
de spelling van M. Siegenbeek (1804) en de
spraakkunst van P. Weiland, maar pas in 1863
met de spellingsvoorschriften van M. de Vries
en L. A. te Winkel kwam in Noord en Zuid een
werkelijke eenheid tot stand. Weldra volgde
ook een streven naar een standaard uitspraak
van het Nederlands, het Algemeen (Beschaafd)
Nederlands. Toch bracht de twintigste eeuw
geen rust. Nieuwe spellingsidealen doken op
(de spelling van R.A. Kolléwijn, (1857-1942),
de zogenoemde lik-spelling, met mogelijk in
plaats van mogelijk). Deze sterk fonetische
spelling kreeg weer aanhangers in de jaren
zeventig en tachtig in progressieve kringen
(arbeideristies en anti-kapitalisties).

Heerster binnen het Nederlandse taalgebied
al geen eenheid (ik noemde nog niet de strijd
rond het West-Vlaams in de negentiende
eeuw), van buitenaf was er de sterke invloed
van het Frans, zeker tot het begin van de
twintigste eeuw en daarna de nog steeds forse
invloed van het Engels op onze taal. Bovendien
zien we dat tussen Nederland en Vlaanderen in
de loop van de twintigste eeuw taalverschillen
(woordgebruik, zinsconstructies en uitspraak)
eerder toe dan afnemen. Eenvormige spelling
en grammaticaal correcte zinsbouw staan ook
onder druk van het toenemende verkeer per
e-post en sms-berichtverkeer.

Internationalisering is, zo lijkt het onver-
mijdbaar en onomkeerbaar (zie ook de studie
van Joop van der Horst, *Het einde van de stan-
daardtaal. Een wisseling van Europese taal-
cultuur*, besproken in *Wt*, jg. 67, 2008, nr. 4,
pp. 341-342). Toch zijn beide schrijvers niet
pessimistisch over het voortbestaan van het
Nederlands als taal. Zo schrijven zij: “*Er is
geen reden voor paniek*”, maar zij eindigen wel
met: “*Toch is voor wie de positie van het Neder-
lands ter harte gaat, alertheid op z’n plaats*”.
(p. 440) [Pieter van Hees]